

Karol Solek

Uniwersytet Rzeszowski

WIELKOŚĆ WSPARCIA AGROTURYSTYKI W POLSCE JAKO FORMY POZAROLNICZEJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

THE AMOUNT OF SUPPORTING OF AGROTOURISM IN POLAND AS A NON-AGRICULTURAL ACTIVITIES

Słowa kluczowe: wsparcie finansowe, fundusze UE, agroturystyka, pozarolnicza działalność gospodarcza

Key words: financial assistance, EU funds, agrotourism, non-agricultural economic activities

Abstrakt. Przedstawiono wielkość wsparcia finansowego udzielanego przez ARiMR i przeznaczonego na agroturystykę w okresie przed i poakcesyjnym Polski do UE. W ramach wsparcia tej pozarolniczej formy działalności gospodarczej na terenie Polski w analizowanych latach 1994-2013 z wszystkich dostępnych programów pomocowych, udzielono pomocy finansowej łącznie na kwotę 541,2 mln zł w ramach 6556 zrealizowanych wnioskach kierowanych na agroturystykę. Stwierdzono regionalne zróżnicowanie pomiędzy województwami z uwagi na liczbę złożonych wniosków, jak i wysokości wypłaconych kwot przyznanego dofinansowania, co świadczy o dużej potrzebie finansowania tego typu działań na terenach wiejskich, gdzie agroturystyka jest szansą dla rolników na dodatkowe dochody i miejsca pracy.

Wstęp

Agroturystyka jest pojęciem szerokim, gdyż oprócz wypoczynku dotyczy wielu innych usług towarzyszących, odróżniających ją od innych form uprawianej turystyki. Rosnące zainteresowanie tą formą działalności pozarolniczej jest związane z obowiązującymi przepisami prawa, które traktują działalność agroturystyczną jako świadczenie usług turystycznych w gospodarstwie rolnym oraz w jego najbliższym otoczeniu – zgodnie z ustawą z 19 listopada 1999 r. Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. 1999, nr 101, poz. 1178). Jeśli działalność ta prowadzona jest przez rolnika i jego rodzinę (w ramach działającego gospodarstwa), to traktowana jest jako uboczne zajęcie zarobkowe i zgodnie z ustawą z 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. 2001, nr 17, poz. 209) nie wymaga zgłoszenia do ewidencji działalności gospodarczej ani innych działań organizacyjno-prawnych gospodarczej. Jeżeli działalność ta jest prowadzona w niewielkiej skali (wynajem do 5 pokoi), to zgodnie z ustawą z 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (Dz.U. 2001, nr 55, poz. 578), nie jest obciążona podatkiem dochodowym. Jest to więc najprostsza i najwygodniejsza dla rolnika forma pozarolniczej działalności gospodarczej prowadzona na terenach wiejskich.

Agroturystyka jest najbardziej realną formą działalności pozarolniczej, jaką realizować można obecnie na terenach wiejskich, na którą popyt kreowany jest z zewnątrz, zwłaszcza ze strony relatywnie zamożniejszych mieszkańców dużych miast. Usługi związane z turystyką wiejską są planowane, rozwijane i finansowane lokalnie, regionalnie oraz globalnie. Konkurencyjność cen w porównaniu z turystyką komercyjną jest jednym z podstawowych argumentów przemawiających na korzyść agroturystyki [Spsychalski 1998].

W Polsce łącznie 60% powierzchni kraju (206 tys. km²) ma warunki sprzyjające rozwojowi turystyki [Dębniwska, Tkaczuk 1997]. Do czynników określających rozwój agroturystyki w dużej mierze należą czynniki zaistniałe w przeszłości, ale także kształtujące stan obecny (np. historia danego obszaru, dotychczasowy rozwój infrastruktury społecznej i ekonomicznej, preferowany styl życia, zamożność obywateli, urbanizacja danego terenu itp.). Wszystkie czynniki wpływające na rozwój agroturystyki wynikają z ogólnej polityki społeczno-ekonomicznej państwa i kształtują współczesny kierunek rozwoju obszarów wiejskich [Hernik 1999].

Celem pracy było przedstawianie wielkości wsparcia agroturystyki na terenie Polski, która postrzegana jest z punktu widzenia społeczno-gospodarczego, jako czynnik wielofunkcyjnego rozwoju wsi, a przez rolników jako źródło dodatkowego dochodu.

Material i metodyka badań

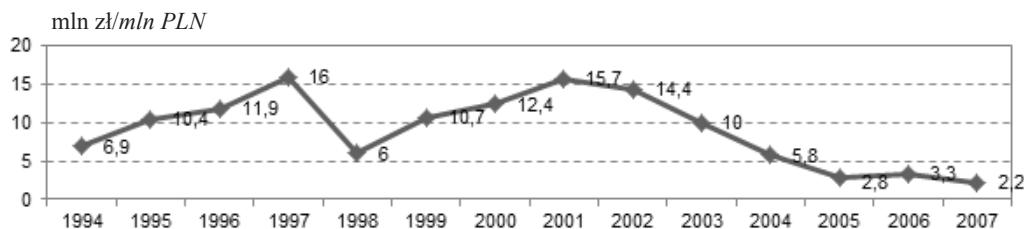
Analizie poddano wielkość wsparcia finansowego realizowanego przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) w zakresie agroturystyki, w okresie przed akcesyjnym i poakcesyjnym (1994-2013). Materiał źródłowy stanowiły dane zarchiwizowane i udostępnione przez ARiMR, dotyczące pomocy finansowej dla beneficjentów (tj. dopłaty do kredytów, program SAPARD, Sektorowy Program Operacyjny (SPO) „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” oraz Program Rozwoju Obszarów Wiejskich – PROW na lata 2007-2013), którzy korzystali z różnych programów pomocowych dla gospodarstw agroturystycznych na terenie całej Polski z podziałem na poszczególne województwa. Dane statystyczne poddano analizie i opracowano, wykorzystując formę opisową i graficzną w postaci rysunków i wykresów.

Wyniki badań

Podstawowym celem wspierania agroturystyki jest stworzenie na terenach wiejskich dodatkowych, alternatywnych w stosunku do tradycyjnego rolnictwa źródeł utrzymania. Jest to szczególnie istotne w warunkach polskich, gdzie liczba ludności mieszkającej na terenach wiejskich stanowi ponad 38% ludności kraju, ale tylko 1/3 tej ludności wskazuje na posiadanie użytków rolnych i związki z gospodarstwem rolnym [GUS, www.stat.gov.pl]. Wyzwaniem dla polityki społeczno-ekonomicznej wobec obszarów wiejskich jest więc tworzenie miejsc pracy i godziwych warunków życia na wsi.

Formy wsparcia przez ARiMR rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej oraz usług im towarzyszących realizowane są przez:

- dopłaty do kredytów w ramach instrumentów pomocy krajowej;
- program SAPARD, działanie 4. Różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich;
- Sektorowy Program Operacyjny (SPO) Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006, działanie 2.4. Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów;
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW 2007-2013): działania 311. Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej i 413/311. Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju.

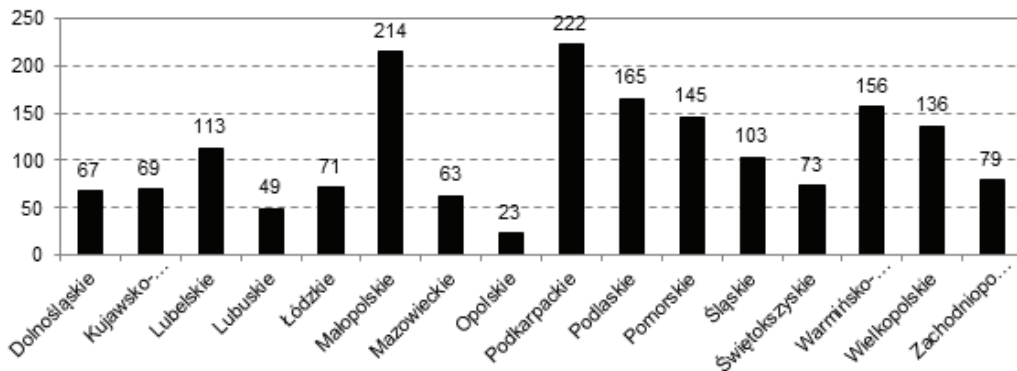

Rysunek 1. Kwota kredytów inwestycyjnych z dopłatą ARiMR do oprocentowania w latach 1994-2007 w ramach pomocy krajowej (linie IP 05 i IP 06)

Figure 1. The amount of investment credits with ARMA interest rate in the framework of national aid lines (IP 05 and IP 06) in the years 1994-2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR

Source: own study based on the ARMA data

Rysunek 2. Regionalne zróżnicowanie zrealizowanych projektów na agroturystykę w ramach programu SAPRAD

Figure 2. Regional diversity of projects for agrotourism under the SAPRAD

Źródło: jak na rys. 1

Source: see fig. 1

Przed akcesją Polski do UE pomoc na rozwój działalności agroturystycznej na obszarach wiejskich realizowana była ze środków krajowych, w formie preferencyjnych kredytów inwestycyjnych. Pomoc ta polegała na subsydiowaniu oprocentowania takich kredytów, zaciąganych przez beneficjentów bezpośrednio w bankach kredytujących rozwój tej formy działalności przez ARiMR. Zakres inwestycji finansowanych z kredytów preferencyjnych był ściśle określony. Pomocą objęto przede wszystkim adaptację i remont budynków mieszkalnych i gospodarskich, które służyły świadczeniu usług agroturystycznych. Kredyty funkcjonowały do końca kwietnia 2007 r., tj. do czasu wprowadzenia nowych, dostosowanych do przepisów UE zasad udzielania pomocy krajowej. W tym czasie banki współpracujące z ARiMR udzieliły około 1,4 tys. kredytów przeznaczonych na rozwój działalności związanej z agroturystyką na kwotę 128,5 mln zł (rys. 1). Kredyty preferencyjne pozyskane w ramach linii IP/05, przeznaczone mogły być na przedsięwzięcia inwestycyjne dotyczące turystyki w gospodarstwie rolnym. Kredyty w ramach linii IP/06 – kredyty inwestycyjne na przedsięwzięcia mieszane (produkcja rolna i agroturystyka) – udzielane były na przedsięwzięcia obejmujące swoim zakresem, zarówno rozwój gospodarstwa, jak i rozwój działalności agroturystycznej. Stanowiły one ważny element wsparcia zarówno turystyki, jak i promocji przedsiębiorczości na wsi.

Projekty związane z turystyką wiejską i agroturystyką stanowiły 43% wszystkich projektów działania 4. Różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich programu SAPARD. Wspierano zarówno inicjatywy rolników i przedsiębiorców, jak również samorządy gminne w zakresie modernizacji infrastruktury turystycznej gminy. Projekty te w ramach programu SAPARD, zrealizowano w 1748 wnioskach na terenie całej Polski, ARiMR udzieliła 103,8 mln zł dofinansowania, z czego 39,5 mln zł (38%) w ramach schematu 4.2. Tworzenie miejsc pracy na obszarach wiejskich, 33,8 mln zł w ramach schematu 4.3. Publiczna infrastruktura turystyczna na obszarach wiejskich (33%) oraz 30,5 mln zł w ramach schematu 4.1. Tworzenie źródeł dodatkowego dochodu w gospodarstwach rolnych (29%). Najwięcej projektów związanych z turystyką wiejską i agroturystyką w ramach działania 311. Różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, program SAPARD zrealizowano najczęściej w województwach: podkarpackim (222), małopolskim (214) i podlaskim (165), a najmniej w: opolskim (23), lubuskim (49) i mazowieckim (63).

Po przystąpieniu Polski do UE wsparcie dla rozwoju działalności agroturystycznej i turystycznej na wsi objęte zostało programami współfinansowanymi z budżetu Wspólnoty. Dla rolników poszukujących alternatywnych źródeł dochodu przewidziano w SPO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006 działanie 2.4.

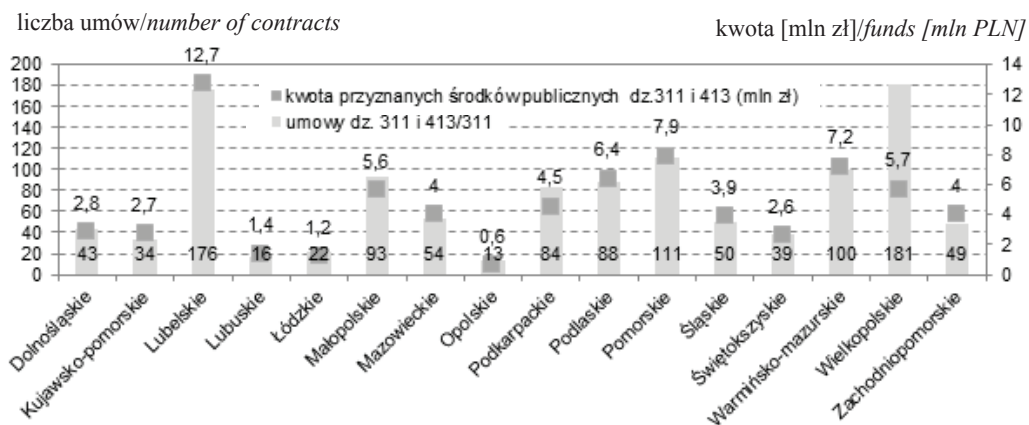
Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów. Działalność agroturystyczna objęta pomocą w ramach tego działania zdefiniowana została, jako zakwaterowanie o skali nieprzekraczającej 5 pokoi gościnnych dla turystów, świadczone w czynnym gospodarstwie rolnym. Wsparcie otrzymać można było także na działalność turystyczną, tj. projekty w zakresie usług związanych z turystyką i wypoczynkiem.

Spośród ponad tysiąca zrealizowanych projektów, dla których udzielono wsparcia, zdecydowana większość (77%) dotyczyła agroturystyki, a pozostałe (23%) dotyczyły usług związanych z turystyką i wypoczynkiem. Najwięcej projektów zrealizowano w województwach: lubelskim (174 na kwotę 9,3 mln zł), małopolskim (126 na kwotę 7,4 mln zł) i podlaskim (94 na kwotę 5,1 mln zł), a najmniej w lubuskim (10 na kwotę 0,7mln zł) i opolskim (12 na kwotę 0,8 mln zł).

W aktualnym okresie programowania unijnego, osoby prowadzące działalność turystyczną na wsi lub chcące ją rozpocząć, mogą korzystać z instrumentów wsparcia inwestycyjnego zawartych w PROW 2007-2013: Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw. Od października 2009 r. beneficjenci mogą również składać wnioski o wsparcie rozwoju usług turystycznych za pośrednictwem osi 4. Leader, w ramach działania Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju PROW 2007-2013.

Pomoc w formie zwrotu części kosztów poniesionych na inwestycję udzielana jest z tytułu podjęcia lub rozwoju działalności m.in. w zakresie usług turystycznych. Beneficjentem działania może być osoba fizyczna ubezpieczona na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, jako rolnik, małżonek rolnika lub domownik (Dz.U. nr 50, poz. 291). Wśród beneficjentów całego działania, beneficjenci usług turystycznych oraz usług związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem stanowią 8%.

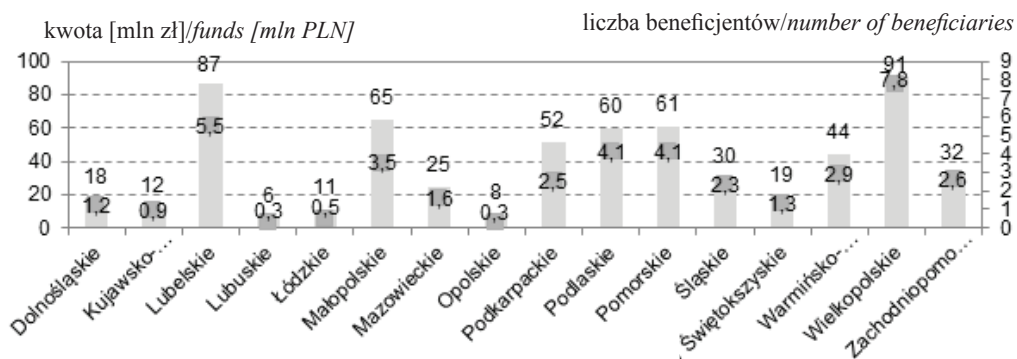
Łącznie w ramach pięciu naborów oraz wniosków złożonych za pośrednictwem lokalnej grupy działania (LGD), na usługi turystyczne oraz związane ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem zawarto do końca czerwca 2012 r. ponad 1,1 tys. umów na kwotę 83,3 mln zł. Najwięcej umów zostało podpisanych w województwach wielkopolskim (181) oraz lubelskim (176), zaś najmniej umów zawarto w opolskim (tylko 13) i w lubuskim (16). Natomiast najwyższe kwoty otrzymały województwa lubelskie (12,7 mln zł) i pomorskie (7,9 mln zł), a najniższą kwotę przyznano w woj. opolskim (0,6 mln zł) i łódzkim (1,2 mln zł).

Rysunek 3. Kwota przyznanych środków publicznych i liczba umów (stan na 30.06.2012 r.) na usługi turystyczne oraz związane ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem w działaniu 311. „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej...”, oraz w działaniu 413/311. „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”
 Figure 3. The amount allocated to public funds (in million zł) and the number of contracts (as of 30.06.2012) for services related to tourism and sport, recreation and leisure in Action 311. „Diversification into non-agricultural activities...”. and in the operation of 413/311. „Implementation of local strategies development”

Źródło: jak na rys. 1

Source: see fig. 1

Rysunek 4. Kwota pomocy (stan na 30.06.2012 r.) dla operacji zakończonych i liczba beneficjentów usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem w działaniu 311. i działaniu 413/311.
 Figure 4. The amount of aid (as of 30.06.2012 r.) For operations completed and number of beneficiaries of tourist services and related to sports, recreation and leisure in Action 311 and treated 413/311

Źródło: jak na rys. 1

Source: see fig. 1

Dla 621 beneficjentów usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem (działania 311. i 413/311.) wypłacono do końca czerwca 2012 r. kwotę 41,5 mln zł (dla operacji zakończonych), z tego aż 97% dla beneficjentów w ramach działania 311. Największą pomoc otrzymali z ARiMR beneficjenci z województw: wielkopolskiego (7,8 mln zł), lubelskiego (5,5 mln zł) oraz podlaskiego i pomorskiego (po 4,1 mln zł), a najmniejszą beneficjenci: opolskiego (0,3 mln zł), lubuskiego (0,4 mln zł) i łódzkiego (0,5 mln zł) (rys. 4).

Pomoc w ramach działania udzielana jest różnym podmiotom: osobom fizycznym, prawnym lub jednostkom organizacyjnym niemającym osobowości prawnej, które prowadzą (podejmują) działalność jako mikroprzedsiębiorstwo zatrudniające poniżej 10 osób i których obrót nie przekraczający 2 mln euro, również na inwestycje związane z tworzeniem lub rozwojem mikroprzedsiębiorstw działających w zakresie usług turystycznych. Beneficjenci usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem stanowią 5% wszystkich beneficjentów działania.

Dla 189 beneficjentów usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem (działania 312. i 413/312.) z 15 województw wypłacono do końca czerwca 2012 r. 28,9 mln zł (dla operacji zakończonych), z tego aż 95% dla beneficjentów działania 312. Największą pomoc otrzymali z ARiMR beneficjenci województw: śląskiego (6,6 mln zł), warmińsko-mazurskiego (4,1 mln zł) oraz małopolskiego (2,8 mln zł), a najmniejszą beneficjenci: opolskiego (185,9 tys. zł), łódzkiego (300,0 tys. zł) oraz dolno-śląskiego (334,5 tys. zł).

Podsumowanie

Forma pozarolniczej działalności jaką jest agroturystyka, rozwija się na terenie Polski dzięki wsparciu finansowemu z środków pomocowych kierowanych dla osób zajmujących się agroturystyką. Beneficjenci programów korzystali i korzystają z tego typu pomocy, ponieważ własny wkład finansowy okazuje się niewystarczający, żeby rozwijać taką działalność. Łączna kwota pomocy na agroturystykę z czterech programów pomocowych w latach 1994-2013 wyniosła 541,2 mln zł na 6556 złożonych wniosków. Widać zróżnicowanie pomiędzy poszczególnymi województwami w korzystaniu z programów i otrzymywaniu środków finansowych. Wiele czynników wpływa na taki obraz, m.in.: społeczno-kulturalne i przyrodnicze, a także aktywność beneficjentów i instytucji informujących i wspierających. Wsparcie finansowe, jakie otrzymują beneficjenci na agroturystykę tworzy zachętę do rozwijania i możliwości powiększania oferty, a zarazem uzyskiwania dodatkowych źródeł dochodów dla gospodarstwa.

Dalszy rozwój agroturystyki jest bardzo ważny dla polskiej wsi, gdyż przyczynia się do rozwoju gospodarstw rolnych świadczących usługi turystyczne oraz miejscowej infrastruktury i ograniczenia bezrobocia, co ma duże znaczenie na terenach wiejskich. Rozwój agroturystyki przyczynia się do rozwoju nie tylko własnego gospodarstwa, ale też gminy – jest przejawem wspólnej polityki rolnej realizowanej zarówno przez UE, jak i przez polski rząd. Wspieranie agroturystyki przez różne programy z ARiMR w kilku ostatnich latach przyczyniło się do rozwoju tej pozarolniczej formy działalności na terenie całej Polski. W dłuższym okresie wpłynie na podnoszenie jakości życia ludności wiejskiej, zahamowania bezrobocia, aktywizacji rolników i mieszkańców wsi, ochrony środowiska naturalnego, na to jednak potrzeba środków finansowych i czasu.

Literatura

- Dębniwska M., Tkaczuk M. 1997: *Agroturystyka – koszty, ceny, efekty*, Wyd. POLTEX, Warszawa, s. 14.
- Hernik J. 1999: *Determinanty rozwoju agroturystyki*, [W:] *Agrobiznes w rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej w warunkach integracji europejskiej*, Wyd. AR w Szczecinie, Szczecin, s. 291
- Spychalski G. 1998: *Agroturystyka jako element przedsiębiorczości pozarolniczej na obszarach wiejskich*, [W:] L. Pałasz (red.), *Agrobiznes – pozarolnicze przedsięwzięcia gospodarcze na obszarach wiejskich*, Wyd. AR w Szczecinie, Szczecin, s. 246.
- Ustawa z dnia 19 listopada 1999 roku Prawo działalności gospodarczej, Dz.U. 1999, Nr 101, poz. 1178
- Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 roku o Krajowym Rejestrze Sądowym, (tekst jednolity), Dz.U. 2001, nr 17, poz. 209.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 roku o usługach turystycznych, (tekst jednolity), Dz.U. 2001, nr 55, poz. 578.
- Ustawa z dnia 10 marca 2008 roku w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników Dz.U. nr 50, poz. 291
- www.stat.gov.pl/GUS, dostęp 2013.

Summary

The paper presents the financial support provided by the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture, focused on rural tourism in the period before and after the accession to the European Union Polish. There were taken into account the non-agricultural economic activities in the period 1994-2013 including all available assistance programs, a.a. financial aid awarded in the amount of 541.2 million zł for the 6556 made proposals targeting the rural tourism. There were noted regional differences between the regions, taking into account the number of applications and the amount paid for the grant awarded, indicates a large need for funding such activities in rural areas, where rural tourism is an opportunity for farmers for additional income and jobs.

Adres do korespondencji
mgr inż. Karol Sołek
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Biologiczno-Rolniczy
Zakład Polityki Regionalnej i Gospodarki Żywnościowej
ul. Zelwerowicza 4, 35-601 Rzeszów
tel. 665 975 847
e-mail: karolsolek@o2.pl